

Društvo slavonskih liječnika – kontinuitet grafičko-oblikovnog identiteta

Pavle Hegeduš

Autor oblikovno-grafičkoga identiteta udruge Hrvatski liječnički zbor – Podružnica Osijek

Stručni članak

UDK 614.008 : 659.122

Prispjelo: 16. studenoga 2009.

Oblikovanje liječničkoga strukovnog identiteta u drugoj polovini 19. stoljeća rezultiralo je i osnivanjem Društva slavonskih liječnika u Osijeku 1874. godine. Današnji sljednik toga «Društva» jest liječnička udruga Hrvatski liječnički zbor – Podružnica Osijek. «Društvo» je za ondašnje prilike ravnopravan pandan istodobno osnovanom Sboru liječnika Kr. Hrvatske i Slavonije sa sjedištem u Zagrebu.

Oblikovanje i sazrijevanje strukovnog identiteta u drugoj polovini 19. stoljeća u Osijeku prisutno je u mnogim područjima, pa tako i u grafičko-oblikovateljskoj djelatnosti. Korijene grafičkoga osvješćivanja možemo pronaći čak u prethodnome stoljeću, točnije u 1735. godini, kada je u Osijeku utemeljena franjevačka tiskara. Tradicija osječkoga tiskarstva dosegla je svoj vrhunac u drugoj polovini 20. stoljeća. Ilustrativni je primjer tiskara Litokarton, koja je svojevrsna regionalna kolijevka litografije i višebojnoga tiskarstva, nadmašivši tako i stručne potencijale samoga Zagreba i bližih metropola.

Pitanje djelatnosti grafičko-oblikovnog identiteta Društva slavonskih liječnika započeo ćemo razmatranjem jednoga reprezentativnog grafičkog proizvoda – diplome Društva iz 1875. godine (Slika 1.). Analizirajući ili bolje rečeno uživajući se u oblikovne razine diplome nailazimo i na oca liječništva Asklepija. Mit o grčkome junaku razgranava se u bogatome labirintu aforizama. Raskoš i grafičko-linijska artikulacija mita ravna je današnjim sofisticiranim digitalnim mogućnostima koji se primjenjuju na tzv. vrijednosnim papirima. Ženska figura, na lijevoj strani diplome (Slika 2.), sa zmijom i kupom u koju zmija ulijeva svoj spasonosni otrov, vjerojatno krije «dio tajne» Asklepijeva umijeća, koja se sastojala u primjeni «krvi Gorgone koju mu je dala Atena». Na desnoj strani diplome (Slika 3.) nailazimo na Asklepija s kaducejem, tj. zmijom ovijenom oko liječničkoga štapa. Kaducej ili «zmijonosac» ima ulogu ustaljene insignije liječničke djelatnosti i u najopćenitijem smislu simbol je psihosomatske ravnoteže u ljudskome biću. U donjem dijelu diplome (Slika 4.) nailazimo na barokno bujnu orkestraciju oblika iz kojih odmah razaznajemo da je prisutna osebujna inačica kaduceja. Ornamentalno isprepletena zmija i ovdje lije svoj spasonosni otrov u fantastično oblikovanu kupu ili posudu. U gornjem dijelu diplome (Slika 5.) nailazimo na svojevrsni, rekli bismo današnjim rječnikom, zaštitni znak Društva slavonskih liječnika, s posebno upadljivim sloganom ili motom Društva. Slogan «zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača» i danas nosi svoj profesionalni i deontološki naboj. Ispod «zaštitnoga znaka» nalazi se «logo» Društva (Slika 6.) izveden u crtačko-iluminatorskim i tipografskim

varijacijama. Sve u svemu, zahtjevi ondašnjega liječničko-strukovnog trenutka oblikovani su bogatim vokabularom grafičko-verbalnih sastavnica.

U povodu 125. obljetnice Društva slavonskih liječnika 1999. godine oblikovao se grafički znak Društva (Slika 7.). Na temelju tradicije i kružnoga oblika slogana «zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača», tipografski su, u pojednostavljenoj inačici, «isprepletena» tri početna slova naziva izvornoga društva. Isprepletenost nosi svoju asocijaciju na odnos zmije i samoga štapa (žezlo, drvo života) u kaduceju. U primjeni znak je unesen u službene identifikacijske boje grada Osijeka, tj. u bijelo-plavu strukturnu razdjelnicu (Slika 8.). Primjena je i dodatno označena dijagonalno strukturiranim crveno-bijelim kvadratičima, sastavnicama grba Republike Hrvatske. Isti je dizajnerski predložak korišten i na zastavici Društva tj. na zastavici udruge Hrvatski liječnički zbor – Podružnica Osijek (Slika 9.).

U međuvremenu se nastojalo redizajnom približiti izgled znaka heraldičkim elementima gradskoga grba. Temelj samoga gradskoga grba čini most odnosno arhitektonska sastavnica koja je u ulozi humanoga povezivanja i prevladavanja (vodenih) prepreka. Ovom novom simboličkom konotacijom nadovezalo se na izvorni slogan «zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača» (Slika 10.).

Prijedlog novoga suvremenog znaka (Slika 11. i 11a.), u povodu 135. obljetnice Društva, proizašao je iz ideja prethodnih rješenja. Poenta je u povezivanju polukružne krivulje mosta sa «zmijolikom» razgibanošću duktusa srednjega slova «S», iz akronima Društva.

Za završnu inačicu znaka proveden je odabir grafičkih sastavnica (Slika 12 i 12a.). Slovo «S» svoj novi pandan pronalazi u «polukružno zakrivljenoj plohi» kupe (posude). Novim odnosom sastavnice znaka donose nova značenja. Slovo «S» i kupa simboliziraju krajnju redukciju liječničke insignije odnosno kaduceja. Najviše moguće pojednostavljeni znak tipografski je naglašen godinom osnutka Društva, a rabi se upotpunjen s logotipom tj. stiliziranim slovima naziva udruge.

I na kraju ovoga razmatranja evo samo nekoliko napomena. Uz analizu tradicionalnih grafičkih konstanti sadržanih u komunikacijskim modelima Društva, nastojalo se razjasniti i algoritamski tijek dizajnerskih ideja. No, mora se navesti da tijek ideja često nije samo linearni uzročno-posljedični odnos, i da se oni pravi kreativni «cik-cak» i «digresivni»

(digitalnim rječnikom «hiper-tekstualni») procesi događaju «ispod površine sante leđa», ali i u dosluhu s površinom. Stoga, svaka verbalizacija, a pogotovo subjektivno tumačenje tih procesa može često djelovati solipsistički.

LITERATURA

1. Čovjek: velika ilustrirana enciklopedija. Zagreb: Mozaik knjiga; 2007.

2. Dreyfuss H. Symbol sourcebook: an authoritative guide to international graphic symbols. New York: McGraw-Hill; 1972.
3. Chevalier J, Gheerbrant A. Rječnik simbola: mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske; 1983.
4. Tragovi tradicije u bojama ekologije. Osijek: Litokarton; 1992.
5. Belicza B, Tucak A: Društvo slavonskih liečnika – kronologija osnutka, uloga i djelovanje 1874. - 1881. Osijek: HAZU; 2009.

SLIKA 1.
FIGURE 1

SLIKA 2.
FIGURE 2

SLIKA 3.
FIGURE 3

SLIKA 4.
FIGURE 4

SLIKA 5.
FIGURE 5

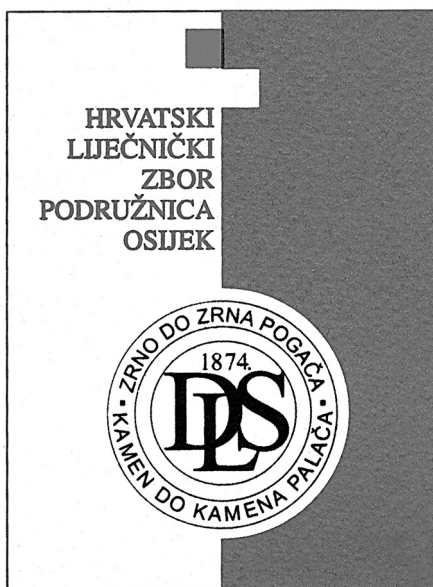
SLIKA 6.
FIGURE 6

125^{1874.}1999.

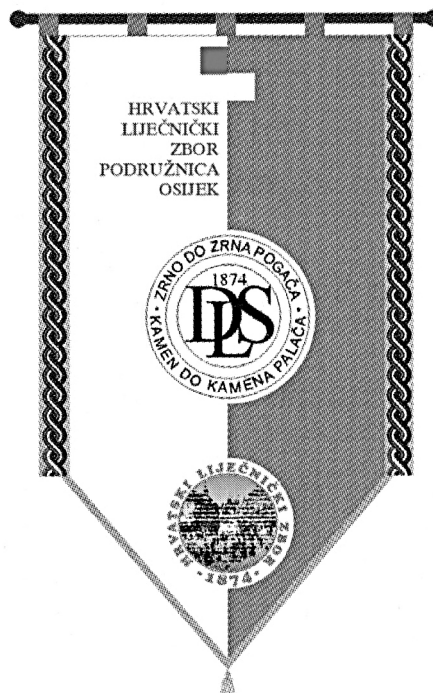
SLIKA 7.
FIGURE 7

DRUŽTVO
SLAVONSKIH
LIEČNIKA
U OSIEKU

SLIKA 8.
FIGURE 8

SLIKA 9.
FIGURE 9

SLIKA 10.
FIGURE 10

SLIKA 11.
FIGURE 11

SLIKA 11a.
FIGURE 11a

SLIKA 12.
FIGURE 12

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR
PODRUŽNICA OSIJEK

SLIKA 12a.
FIGURE 12a

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR
PODRUŽNICA OSIJEK

1874./2009.
135.

DRUŠTVO SLAVONSKIH LIEČNIKA (THE SLAVONIAN MEDICAL ASSOCIATION) - CONTINUITY OF GRAPHIC AND FORM-BASED IDENTITY

Pavle Hegeduš

Author of form-based graphic identity of Croatian Medical Association - Branch office Osijek
Contribution from the history of medicine

Forming of doctor's professional identity in the second half of the 19th century resulted in the founding of "Društvo slavonskih liečnika" (The Slavonian Medical Association) in Osijek in 1874. Today's successor of the "Društvo" is a medical association Croatian Medical Association - Branch office Osijek. "Društvo" was at that time equal to "Sbor liečnika kr. Hrvatske i Slavonije" seated in Zagreb, which was founded at the same time.

Forming and maturing of professional identity in the second half of the 19th century in Osijek is present in many areas, as well as in graphic and form-based activity. We can find roots of graphic activities even in the previous century, in 1735, when Franciscan printing house was founded. Printing tradition in Osijek was at its peak in the second half of the 20th century. Printing house Litokarton is the best example and serves as a kind of the regional nursery of lithography and polychromous printing, exceeding the potentials of Zagreb and other near centre towns.

We will start the question of efficiency of graphic and form-based identity of "Društvo slavonskih liečnika" by analyzing one representative graphic product - diploma of "Društvo" from 1875 (Figure 1). By analyzing the form-based levels of diploma, we find the father of medicine Asclepius. The myth of the Greek hero consists of a labyrinth of aphorisms. Magnificence and graphic articulation of the myth corresponds to today's sophisticated digital features, which are applied on so-called securities. Woman figure, on the left side of the diploma (Figure 2), with a snake and a cup into which the snake pours its life-saving poison, probably hides "part of the secret" of Asclepius' art, which consisted in application of "Gorgon's blood, which he got from Athena". On the right side of the diploma (Figure 3) we find Asclepius with caduceus, i.e. a snake, which entwines the medical staff. Caduceus or "Ophiuchus" has a role of conventional insignia of medical work and it is in the broadest sense a symbol of psychosomatic balance in a human being. In the lower part of the diploma (Figure 4) we find baroque-like rich forms, which show us the presence of peculiar type of caduceus. Ornamentally entwined snake also here pours its life-saving poison into magnificently shaped cup or bowl. In the upper part of the diploma (Figure 5) we find a kind of, in today's sense, "trademark" of Društvo slavonskih liečnika, with a remarkable motto of Društvo. Motto "many a little makes a mickle" also today has both its professional and deontological meaning. Under the "trademark" there is a "logo" of Društvo (Figure 6). To conclude, we can say that requests of the medical and professional moment of the time were formed with a rich vocabulary of graphic and verbal elements.

On the occasion of the 125th anniversary of Društvo slavonskih liečnika in 1999, started the process of forming a graphic sign of Društvo (Figure 7). Based on a tradition and round form of the motto "many a little makes a mickle", three initial letters of the name of the original association are "interwoven" typographically, in a simplified variant. Interwoven state brings its association to a relationship between the snake and the staff (sceptre, tree of life) in caduceus. In the application the sign is incorporated into official identification colours of Osijek, i.e. into white and blue structural divide (Figure 8). Application is additionally marked with diagonally structured red and white little squares, that is, constituent elements of the national arms of the Republic of Croatia. The same designer model was also used on a flag of Društvo, that is, on the flag of Croatian Medical Association - Branch office Osijek (Figure 9).

In the meantime, there were efforts to narrow configuration of the sign to heraldic elements of the town arms by redesigning. Base of the town arms is a bridge, that is, architectural element, which has a function of the humane connecting and overcoming of (water) obstacles. This new symbolic connotation followed the original motto "many a little makes a mickle". (Figure 10).

Idea for the new modern sign (Figure 11, 11a) on the occasion of the 135th anniversary of Društvo, resulted from ideas of former solutions. Point is in connecting semicircular curve of the bridge with "snake-like", flexible ductus of middle letter "S", from acronym of Društvo.

Reduction (selection) of graphic elements was conducted for the final version of the sign (Figure 12, 12a). Letter "S" finds its new counterpart in "semicircle rounded surface" cup (bowl). With a new relationship, elements of the sign bring new meanings. Letter "S" and the cup symbolize the final reduction of medical insignia, that is, caduceus. Maximally simplified sign is typographically stressed by the year of the foundation of Društvo, and is used together with a logo, that is, stylized letters of the association's name.

At the end, there are few more pieces of information. Apart from analyzing traditional graphic constants, which were a part of communicational models of Društvo, there were efforts to elaborate algorithmic course of designer ideas. Nevertheless, it needs to be pointed out that the course of ideas is often not only a linear cause-and-effect relation, and that the real creative "zig-zag" and "digressive" ("hyper-textual" in digital vocabulary) processes happen "beneath the ice berg", but in cooperation with a surface. Therefore, every verbalisation, and especially subjective interpretation of those processes can often seem solipsistic.